

Інна ЄРЪОМЕНКО,

orcid.org/0000-0001-9295-4175

*старший викладач кафедри філології, перекладу та стратегічних комунікацій
Національної академії Національної гвардії України
(Харків, Україна) i.yeromenko2101@gmail.com*

ПРОБЛЕМИ МОТИВАЦІЇ ТА КОМУНІКАТИВНОЇ ІНІЦІАТИВИ У КОНТЕКСТІ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ У ЗВО

У зв'язку з вимушеним і повним переходом закладів вищої професійної освіти на дистанційне навчання набуває актуальності пошук нових підходів до організації віддаленого навчального процесу, застосування яких дозволить студентам у межах дисципліни «Іноземна мова» проявляти ініціативність у процесі формування універсальних компетентностей, а також надати можливість викладачам підтримувати й розвивати комунікативну ініціативу та мотивацію студентів у процесі формування інішомовних компетентностей. У статті проаналізовано чинники, що впливають на мотивацію студентів у конкретних умовах, наголошено на більшій значущості внутрішньої мотивації порівняно із зовнішньою мотивацією, вказано на взаємний вплив мотивації на результати онлайн навчання. Авторка наголошує на доцільності організовувати процес дистанційного навчання іноземної мови таким чином, щоб зовнішня мотивація переходила у внутрішню, інтроспективну, що робить навчальний процес ефективнішим та сприяє розвитку особистості майбутнього фахівця. У статті висвітлюються педагогічні умови для прояву комунікативної інішомовної ініціативи в онлайн-режимі навчання (зменшення домінантної ролі викладача в освітньому процесі, дотримання принципів комунікативного підходу у викладанні іноземної мови, використання колаборативної освітньої технології); підкреслюється, що процес навчання іноземної мови в рамках моделі єдиного інішомовного простору передбачає залучення студентів до різноманітних комунікативних видів діяльності, організація яких впливає на зовнішні психологічні передумови для прояву комунікативної ініціативи студентів та створює умови певної свободи, а саме свободи вибору як лексичних інішомовних засобів, так і дій. У висновках статті автор підкреслює, що першочерговим завданням сучасного освітнього процесу є мотивування студентів на навчально-пізнавальний процес, на самоосвіту, на навчання самостійної та регулярної роботи у процесі дистанційного навчання. Також з метою розвитку і підтримки комунікативної ініціативи в онлайн-режимі потрібне осмислене педагогічне стимулювання і застосування нових методичних засобів, інструментів і завдань.

Ключові слова: *комунікативна ініціатива, колаборативні освітні технології, іноземна мова, заклад вищої професійної освіти, дистанційне навчання, мотивація.*

Inna YEROMENKO,

orcid.org/0000-0001-9295-4175

*Senior Lecturer at the Department of Philology, Translation and Strategic Communications
National Academy of the National Guard of Ukraine
(Kharkiv, Ukraine) i.yeryomenko2101@gmail.com*

PROBLEMS OF MOTIVATION AND COMMUNICATION IN THE CONTEXT OF FOREIGN LANGUAGE DISTANCE LEARNING AT HIGHER PROFESSIONAL EDUCATIONAL INSTITUTIONS

The forced transition of higher professional educational institutions to distance education makes it crucial to discover innovative methods for organizing remote learning. These methods should empower students to take charge of their own development of general competencies in the discipline of "Foreign Language". Additionally, these methods should help teachers support and foster students' motivation and initiative in developing their foreign language skills. The article analyzes the factors influencing students' motivation in specific conditions, emphasizes the greater importance of intrinsic motivation compared to extrinsic motivation, and points out the mutual influence of motivation on the results of online learning. The author underlines the expediency of organizing the process of distance learning of a foreign language in such a way that extrinsic motivation turns into internal, introspective motivation, making the learning process more effective and contributing to the development of the future specialist's personality. The article highlights the pedagogical conditions for the manifestation of communicative foreign language initiative in the online mode of learning (reducing the dominant role of the teacher in the educational process, following the principles of the communicative approach to teaching a foreign language, using collaborative educational technology); it is emphasized that the process of teaching a foreign language within the model of a single foreign language space involves the engagement of students in various

communicative activities, the organization of which affects the external psychological prerequisites for the manifestation of communicative foreign language initiative. In the article's conclusion, the author emphasizes that the main objective of the contemporary educational system is to inspire students to engage in learning and studying, to foster self-education, and to develop the ability to work independently and consistently during the distance learning process. To effectively foster and sustain online communication initiatives, it is crucial to implement impactful pedagogical practices and leverage innovative methodologies, tools, and tasks.

Key words: communication initiative, collaborative educational technologies, a foreign language, higher professional educational institution, distance learning, motivation.

Постановка проблеми. У сучасних реаліях соціально-економічних відносин, швидкого розвитку промисловості, запровадження новітніх технологій зростає потреба в майбутніх професіоналах із високим рівнем фахової підготовки, одним зі складових якої має бути професійне володіння іноземною мовою. Сьогодні в Україні, яка активно інтегрується до європейського та світового простору, кожного дня збільшується потреба у вивченні іноземної мови, відповідно виникає необхідність у впровадженні нових методів і форм дистанційного іншомовного навчання. Підготовка з іноземної мови у вищій професійній школі потребує вдосконалення системи організації навчання, створення ефективних дидактичних матеріалів, нових технологій і методів навчання, які могли б забезпечити інтенсивне опанування системою знань і на цій основі суттєво підвищити рівень самостійної пізнавальної діяльності студентів. Актуальність проведеного дослідження зумовлюється необхідністю забезпечення високого рівня підготовки студентів вищих навчальних закладів, як майбутніх фахівців, які володіють іноземною (англійською) мовою, відповідно до державних вимог.

У процесі вимушеного переходу на дистанційне навчання викладачі іноземних мов постали перед проблемою втрати зацікавленості студентів у вивченні іноземної мови, та, як наслідок, зі зниженням мотивації до процесу навчання, в цілому. Проблема організації процесу навчання з урахуванням не просто зацікавленості студентів на ранньому (початковому) етапі навчання, а розвитку самої мотивації від простої (зовнішньої, формалізованої) до усвідомленої (внутрішньої, особистісної), націленої не лише на ефективність засвоєння предметного змісту, а й на розвиток особистості студента взагалі, найважливіша. Головним завданням при цьому можна вважати не тільки формування самих навичок іншомовного спілкування, а й спроможності на основі отриманих знань і набутих уявлень застосовувати їх для подальшого професійного розвитку, трансформації в ситуації іншомовного спілкування, що сприяє самоосвіті особистості студента, і також є неодмінною умовою професійної компетентності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Попри те, що в педагогічній науці активно вивчають досвід впровадження дистанційного навчання, досі до кінця не визначено поняттєвий апарат цього явища. Як в іноземній, так і у вітчизняній літературі он-лайн навчання має декілька термінів: «ресурсне навчання», «дистанційне навчання», «веб-навчання», «навчальні курси на базі Інтернету», «електронне навчання» (Taunton, 2000: 5). У закордонній практиці поняття дистанційної освіти охоплює найрізноманітніші моделі, методи та технології навчання, за яких педагог і студент просторово розділені, перебувають у різних місцях. Таким чином, технологічні особливості того чи іншого середовища спілкування впливають на комунікаційний процес між педагогом і студентом, на стратегію і тактику, методику навчання. Саме ці проблеми є темою великої кількості закордонних і вітчизняних наукових публікацій у періодичних виданнях (Kettunen, 2010: 16).

Дистанційна форма здобуття освіти – це індивідуалізований процес здобуття освіти, що відбувається здебільшого за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників освітнього процесу в спеціалізованому середовищі, яке функціонує на базі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

Окрім того, з погляду взаємодії між учасниками освітньої діяльності розрізняють асинхронні та синхронні формати дистанційного навчання. При асинхронному навчанні комунікаційні процеси між учасниками здійснюються не прив'язуючись до часу і місця розташування, відбуваються за допомогою електронної пошти, в асинхронних онлайн-групах (наприклад, у соціальних мережах) або на онлайн-платформах (Moodle); студенти самостійно опановують навчальний матеріал за допомогою інструкцій викладача. Синхронне навчання передбачає, що студенти активно, в онлайн-режимі, взаємодіють із викладачами, отримання та презентація матеріалу, його обговорення відбуваються за допомогою відео зв'язку (наприклад, вебінари, онлайн-конференції на платформах Google Meet, Skype, Zoom або в месенджерах). Такий формат навчання дозволяє кожному учаснику активно себе проявити

(обговорювати, ставити запитання, уточнювати деталі), долучитися до спільної взаємодії, що максимально наближає процес навчання до реального, живого спілкування. Дистанційне вивчення іноземної мови дозволяє не тільки забезпечити активне залучення студентів до навчального процесу, а й уможливує керування цим процесом на відміну від більшості традиційних навчальних середовищ. Інтеграція звуку, руху, образу і тексту створює нове, надзвичайно багате за своїми можливостями навчальне середовище, з розвитком якого збільшується і рівень включення студента у процес навчання (Котлярова, 2016: 126).

Попри тривалий термін реалізації проекту щодо масштабного запровадження нового формату навчання, як вітчизняні, так і закордонні експерти наголошують на певних невирішених проблемах і критикують сучасне онлайн- або дистанційне навчання (R. Fojtik, V. P. Mahlangu), серед яких: відсутність у студентів умов для збереження мотивації до навчання, неможливість емоційної презентації матеріалу та миттєвої реакції студентів, а також можливості налагоджувати взаємовідносини «наживо» (Fojtik, 2018: 15).

Мета статті – актуалізація проблеми формування та збереження мотивації й комунікативної ініціативи студентів у рамках дисципліни «Іноземна мова» у немовному закладі вищої освіти у контексті дистанційного навчання.

Виклад основного матеріалу. У процесі дистанційного навчання студент зазвичай перебуває на самоті, і він змушений мотивувати себе самотійно та долати психологічні бар'єри й перешкоди без допомоги та підтримки з боку однолітків і викладачів. Окрім того, постійно наявне відчуття ізоляції, що також негативно впливає на мотивацію до навчання. У такій ситуації виникає необхідність зрозуміти, які чинники впливають на мотивацію у процесі дистанційного навчання, коли студенту залишається лише самотійно мотивуватися та продовжувати своє навчання онлайн. Дослідження свідчать, що мотивація відіграє вирішальну роль для успішного навчання у дистанційному форматі (Jones, 2005: 400). Практичний досвід викладання іноземної мови онлайн, контроль ефективності навчання та анкетування студентів дозволяють визначити наступні чинники, що впливають на мотивацію:

– зовнішній чинник: методи та умови дистанційного навчання іноземної мови;

– внутрішній фактор: особистісні параметри (спрямованість, інтереси, рівень самооцінки).

Вказані категорії мають як позитивний, так і негативний вплив на мотивацію. Також, дослі-

дження за темою демонструють, що внутрішня мотивація виступає основним компонентом під час дистанційного та змішаного навчання і відіграє більш важливу роль у мотивації студентів, ніж зовнішня мотивація.

Процес навчання і структура курсу належить до проектування безпосередньо онлайн-курсу, як з дидактичного погляду, як курс представлений, так і з педагогічного погляду. Окрім того, він охоплює дії та поведінку викладача у процесі реалізації конкретного курсу. Цю основну категорію можна додатково поділити на підкатегорії: зацікавленість викладача, якість зворотного зв'язку та терміни, структура кінцевих і проміжних цілей. Також доцільно формувати навички самоорганізації навчальної діяльності студентів. З метою підтримання зацікавленості та активності студентів, необхідно використовувати різноманітні форми завдань, чередуючи групові та індивідуальні форми роботи, надавати прості та чіткі інструкції, переходити до наступних тем після закріплення попередніх, з подальшим їх повторенням. Також потрібно погоджувати завдання з особистісними та професійними інтересами студентів, здійснювати моніторинг прогресу опанування іноземної мови та постійно підтримувати зворотний зв'язок.

Спираючись на принцип «задоволення породжує нову мотивацію» ми пропонуємо організувати процес дистанційного навчання іноземної мови таким чином, щоб зовнішня мотивація переходила у внутрішню, інтроспективну, що робить навчальний процес ефективнішим та сприяє розвитку особистості майбутнього фахівця. Оточення, зовнішнє середовище. на наш погляд, відіграють важливу роль у становленні мотивації. У такому разі необхідність здійснювати будь-які певні дії зводиться практично до нуля, бо в умовах загальної глобалізації суспільства, розвитку контактів і необхідності розвитку комунікації формування іншомовної комунікації вельми актуальне, але правильна презентація навчального матеріалу могла б дозволити постійно «нагадувати» студенту про чинну ситуацію і тим самим «підігрівати» його вмотивованість. Це може здійснюватися через відбір предметного змісту та його організацію (пропонувати ситуації або робота з професійними текстами, що стосуються проблем комунікації та необхідності їхнього розв'язання), розгляду матеріалу на прикладі актів комунікації, що не склалися, обговорення помилок і причин їхньої появи тощо. Таким чином, не окрема, а інтегрована дія, спрямована на здійснення конкретного завдання, досягнення конкретної мети, а в цьому випадку розвиток мотивації студентів

до вивчення іноземної мови посприяє ефективності дистанційного навчання в цілому.

Комунікативна ініціатива – складне багатокомпонентне утворення, що досліджується в межах кількох наукових царин: психології, лінгвістики, теорії мови, теорії дискурсу, теорії комунікації та ін. Комунікативна ініціатива суб'єкта спілкування – важливий елемент результативного комунікаційного процесу, який визначає його характер, динаміку та продуктивність. У педагогічній та лінгвістичних науках можна знайти невелику кількість досліджень щодо цього питання (комунікативна ініціатива розглядається як певний вид домінування в процесі взаємодії та взаємовпливу стратегій учасників спілкування). Розвиток комунікативної ініціативи за наявності використання вербальних і невербальних засобів – це «стратегічна взаємодія партнерів, яка має наступні характеристики – вмотивованість, динамічність, бажання самореалізуватися» (Fojtik, 2018: 21). Отже, комунікативна ініціатива пов'язана насамперед з активною взаємодією суб'єктів і виступає засобом управління мовленнєвою поведінкою. Слід зазначити, що не тільки мовець може володіти комунікативною ініціативою. Спілкуючись із партнером-ініціатором розмови, реципієнт також здатен посідати активну позицію, відповідаючи на почуту репліку конкретною дією, вчинком або висловлюванням. Необхідно відзначити, що комунікативна ініціатива не виникає сама по собі, вона залежить не тільки від активності суб'єкта, а й від наявності внутрішнього або зовнішнього стимулу, внутрішньої потреби або прагнення висловлювати власну точку зору, почуття, ставлення до предмета дискусії. Людина, яка говорить, мобілізує свої інтелектуальні та комунікативні здібності не тільки з метою реалізації наміру донести думку або підпорядкувати діалог своїм цілям, а й з метою зайняти активну позицію в тій чи іншій спільноті.

Аналіз досліджень науковців щодо ініціативи в різних галузях науки та спостереження за формуванням комунікативної ініціативи студентів у процесі навчально-пізнавальної діяльності дозволяють стверджувати, що психологічні передумови – це першорядний стимул, який впливає на комунікативну ініціативу. Психологічні передумови умовно поділяють на внутрішні (власності особистості, особливості темпераменту, особливості психологічного типу, емоційно-вольовий компонент, внутрішня мотивація), що залежать від студента, та зовнішні (умови соціального чи навчального середовища, наприклад, онлайн/офлайн, психологічний клімат у постійній або тимчасово сформованій групі, особистість

викладача та його роль/функція, соціальна роль студента у цьому середовищі), що створюються викладачем в аудиторії/навчальній групі, Викладач не має можливості здійснювати прямий вплив на внутрішні передумови. Але він може впливати на зовнішні, формуючи такі педагогічні та психологічні умови, які спонукатимуть студентів здійснювати комунікативні дії.

Натомість психологічний зовнішній комфорт може надалі посприяти розкриттю внутрішнього особистісного потенціалу студентів. Таким чином, психологічні передумови становлять основу для формування фундаментальних умов для прояву комунікативної ініціативи як в офлайн, так і в онлайн-режимі навчання.

У вітчизняній педагогіці та психології питання формування комунікативної ініціативи недостатньо вивчене, особливо з практичного боку. Відповідно до досвіду закордонних фахівців, які досліджують проблему формування ініціативи студентів (Moore, Walker, Whittaker, Aleksandrzak, Garton, Zinn), задля прояву ініціативної поведінки потрібно «студентам надавати більше свободи» (Aleksandrzak, 2013: 132), а це можливе, коли виконуються наступні педагогічні умови:

1. Зменшити домінуючу роль викладача в освітньому процесі (Mozaffari, 2015: 97) – традиційні функції викладача змінюються на функції тьютора і фасилітатора. За такої педагогічної парадигми суб'єкт-суб'єктних стосунків педагог забезпечує інтелектуальне та емоційне середовище, атмосферу психологічної підтримки, що стимулює до прояву комунікативної ініціативи.

2. Дотримуватися принципів комунікативного підходу у викладанні іноземної мови (функціональності, організації освітнього процесу як моделі спілкування, мовленнєвої спрямованості та ситуативності спілкування) і забезпечити можливість самим студентам генерувати ідеї, підбирати тематику дискусій, ставити запитання, іншими словами, бути активними та вільними учасниками комунікації. Згідно з комунікативним підходом викладач може виступати як співкомунікатор, проте його головною метою виступає залучення до спілкування. Другий компонент мовленнєвої діяльності – свобода вибору. Коли завдання суворо контролюється умовами виконання (завдання на повторення, запитання за шаблоном або на відпрацювання кліше), то воно не комунікативне, хоч і такі завдання доцільно використовувати на певному етапі навчання іноземної мови. Обмін інформацією з метою отримати зворотний зв'язок від співрозмовника, оцінити, чи зрозумілий запит, чи в повному обсязі він одержав запи-

тувану інформацію або ж потрібне продовження спілкування, – третій важливий компонент живої комунікації.

3. Використання колаборативної освітньої технології, яка може розширити творчі можливості студентів у процесі розробки групових та індивідуальних проєктів, організації круглих столів, дискусій і дебатів. За такого підходу навчальна діяльність здійснюється за принципами тісної взаємодії студентів один з одним або з викладачем, спільної навчально-пізнавальної групової діяльності, а також спільного оцінювання своєї діяльності. Студенти отримують знання в процесі спільного пошуку інформації, обговорення та аналізу одержаного матеріалу і розуміння його змісту.

Процес навчання іноземної мови в рамках моделі єдиного іншомовного простору, яка поєднує використання як традиційних, так і сучасних методів навчання і передбачає моделювання ситуацій академічної та професійно орієнтованої комунікації з постійною зміною партнерів зі спілкування, передбачає залучення студентів до різноманітних комунікативних видів діяльності, таких як круглі столи, майстер-класи, дискусії, кейс-стаді, дебати тощо. Участь у цих заходах сприяє формуванню універсальних компетенцій студентів, адже вони навчаються працювати в команді, критично осмислювати інформацію,

ухвалювати правильні рішення, нести за них відповідальність, а також оцінювати свої результати. З одного боку, організація всіх перерахованих видів діяльності надає викладачеві можливість створювати сприятливі педагогічні умови, впливаючи на зовнішні психологічні передумови для прояву комунікативної ініціативи учнів. З іншого боку, нетрадиційний формат навчання створює умови певної свободи, а саме свободи вибору як лексичних іншомовних засобів, так і дій.

Висновки і пропозиції. Таким чином, першочерговим завданням сучасного освітнього процесу є не тільки передача інформації, а й мотивування студентів на навчально-пізнавальний процес, на самоосвіту, на навчання самостійної та регулярної роботи у процесі дистанційного навчання. Також з метою розвитку і підтримки комунікативної ініціативи в онлайн-режимі потрібне осмислене педагогічне стимулювання і застосування нових методичних засобів, інструментів і завдань. Подальше вивчення проблеми розвитку і підтримки мотивації та комунікативної ініціативи у процесі дистанційного навчання іноземної мови у контексті вищої професійної освіти може бути присвячене розробленню й апробуванню нових технологій, що дають змогу мотивувати та стимулювати студентів до іншомовної комунікації як в офлайн-форматі, так і у форматі онлайн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бринцева О., Подорожна А. Навчання дорослих іноземної мови (на прикладі заочного відділення УППА). *Вісник Донецького національного університету імені Василя Стуса. Серія «Психологічні науки»*. 2023. Вип. 2 (1). С. 47-55.
2. Закон України «Про освіту» / Відомості Верховної Ради (ВВР), 2017, № 38–39, ст. 380). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19> (дата звернення: 10.11.2023).
3. Котлярова В. Ю. Дистанційне навчання англійської мови студентів педагогічного ВУЗу. *Наукові записки Бердянського державного педагогічного університету. Серія «Філологічні науки»*. 2016. Вип. 10. С. 124–130.
4. Aleksandrzak M. Approaches to describing and analyzing classroom communication Glottodidactica An International Journal of Applied Linguistics, 2013. № 40 (1). P. 129–138. URL: https://www.researchgate.net/publication/281889211_Approaches_to_describing_and_analyzing_classroom_communication (Last accessed: 29.10.2023).
5. Dickey M. The impact of web-logs (blogs) on student perceptions of isolation and alienation in a web-based distance-learning environment. *Open Learning*. 2004. № 19 (3). P. 279–291.
6. Fojtik R. Problems of Distance Education. *International Journal of Information and Communication Technologies in Education*. 2018. Vol. 7 (1). P. 14–23.
7. Jones, A., Issroff, K. Learning technologies: Affective and social issues in computer-supported collaborative learning. *Computers & Education*. 2005. № 44 (4). P. 395–408.
8. Kettunen J. Strategy Process in Higher Education. *Journal of Institutional Research*. 2010. Vol. 15. No 1. P. 16–27.
9. Mozaffari F., Yaqubi B. Learner Initiatives Across Question-Answer Sequences: a Conversation Analytic Account of Language Classroom Discourse. *The Journal of Teaching Language Skills (JTLS)*. 2015. № 7 (2). P. 93–125. URL: http://jtls.shirazu.ac.ir/article_3579_feba7187d578eb151a20a4a7a7693a43.pdf (Last accessed: 20.10.2023).
10. Owens J., Hardcastle L., & Richardson B. Learning from a Distance: The Experience of Remote Students. *Journal of Distance Education*. 2009. № 23 (3). P. 53–74.
11. Sole, C. R. & Hopkins, J. Contrasting Two Approaches to Distance Language Learning, *Distance Education*. 2007. Vol. 28 (3). P. 351–370.
12. Taynton Y. Online learning: A student perspective. *ASCILITE. Conference Proceedings*. 2000. URL: https://www.ascilite.org/conferences/coffs00/papers/yvonne_taynton.pdf (Last accessed: 27.10.2023).
13. Walker M., Whittaker S. Mixed Initiative in Dialogue: An Investigation into Discourse Segmentation. 1990. P. 70–78. URL: <https://www.aclweb.org/anthology/P90-1010.pdf> (Last accessed: 03.11.2023).
14. Waring H. Z. Learner initiatives and learning opportunities. *Classroom Discourse*. 2011. № 2 (2). P. 201–218.

15. Williams E.A., Duray R., & Reddy V. Teamwork Orientation, Group Cohesiveness, and Student Learning: A Study of the Use of Teams in Online Distance Education. *Journal of Management Education*. 2006. № 30 (4). P. 592–616.

REFERENCES

1. Bryntseva O., Podorozhna A. (2023) Navchannia doroslykh inozemnoii movy (na prykladi zaochnoho viddilennia UEPA). [Teaching adults a foreign language (on the example of the extramural department of UEPA)]. *Visnyk Donetskoho natsionalnoho universytetu imeni Vasylia Stusa. Seriya «Psykhologichni nauky»*. – Scientific Bulletin of Vasyl Stus Donetsk National University. Psychological Sciences: coll. of science papers, 2(1). 47–55. [in Ukrainian].
2. Zakon Ukrainy «Pro Osvitu» (2017) [Law of Ukraine «On Education»] (Vidomosti Verkhovnoi Radu, № 38–39, st. 380). – The Law of Ukraine «On Education» . URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. [in Ukrainian].
3. Kotliarova V. (2016) Dystantsiine navchannia anhliiskoi movy studentiv pedahohichnoho VUZu. [The distant learning of the English language of the students of the pedagogical institute]. *Naukovi zapysky Berdianskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya «Filologichni nauky»*. – Scientific Bulletin of Berdiansk State Pedagogical University. Philological Sciences: coll. of science papers, 10. 124–130. [in Ukrainian].
4. Aleksandrak M. (2013) Approaches to describing and analyzing classroom communication *Glottodidactica An International Journal of Applied Linguistics*. Vol. 40 (1). P. 129–138. URL: https://www.researchgate.net/publication/281889211_Approaches_to_describing_and_analyzing_classroom_communication.
5. Dickey M. (2004) The impact of web-logs (blogs) on student perceptions of isolation and alienation in a web-based distance-learning environment. *Open Learning*. Vol. 19 (3). P. 279–291.
6. Fojtik R. (2018) Problems of Distance Education. *International Journal of Information and Communication Technologies in Education*. Vol. 7 (1). P. 14–23.
7. Jones, A., Issroff, K. (2005) Learning technologies: Affective and social issues in computer-supported collaborative learning. *Computers & Education*. 44 (4). P. 395–408.
8. Kettunen J. (2010) Strategy Process in Higher Education. *Journal of Institutional Research*. Vol. 15. No 1. P. 16–27.
9. Mozaffari F., Yaqubi B. (2015) Learner Initiatives Across Question-Answer Sequences: a Conversation Analytic Account of Language Classroom Discourse. *The Journal of Teaching Language Skills (JTLS)*. Vol. 7 (2). P. 93–125 URL: http://jtls.shirazu.ac.ir/article_3579_feba7187d578eb151a20a4a7a7693a43.pdf.
10. Owens J., Hardcastle L., & Richardson B. (2009) Learning from a Distance: The Experience of Remote Students. *Journal of Distance Education*, Vol. 23 (3), P. 53–74.
11. Sole, C. R. Hopkins, J. (2007) Contrasting Two Approaches to Distance Language Learning, *Distance Education*. Vol. 28 (3). P. 351–370.
12. Taynton Y. (2000) Online learning: A student perspective. ASCILITE. Conference Proceedings. URL: https://www.ascilite.org/conferences/coffs00/papers/yvonne_taynton.pdf.
13. Walker M., Whittaker S. (1990) Mixed Initiative in Dialogue: An Investigation into Discourse Segmentation. P. 70–78. URL: <https://www.aclweb.org/anthology/P90-1010.pdf>.
14. Waring H. Z. (2011) Learner initiatives and learning opportunities. *Classroom Discourse*. Vol. 2 (2). P. 201–218.
15. Williams E.A., Duray R., Reddy V. (2006) Teamwork Orientation, Group Cohesiveness, and Student Learning: A Study of the Use of Teams in Online Distance Education. *Journal of Management Education*, Vol. 30 (4), P. 592–616.